

УДК 339.138

Халіна В. Ю.

khalina.veronika@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6753-6414

ResearcherID: AАН-3265-2020

к.е.н., доц., заступник директора навчально-наукового інституту підготовки кадрів вищої кваліфікації,

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, м. Харків

Абелєнцев Є. В.

Yevhen.Abielientsev@kname.edu.ua, ORCID ID: 0009-0009-4369-4501

аспірант,

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, м. Харків

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ МІСТА

Анотація. Розвиток цифрової економіки в Україні набирає обертів і призводить до полегшення багатьох процесів у суспільстві та економічній діяльності. При цьому діяльність суб'єктів господарювання, державних органів влади, державних підприємств та організацій завдяки цифровізації стає прозорою і підзвітною громадськості, міжнародній спільноті та партнерам, які сьогодні здійснюють допомогу нашій країні у зв'язку з руйнуваннями, яких завдав агресор своїм ворожим вторгненням на територію нашої держави в лютому 2022 року. В даному дослідженні було визначено як саме цифровізація розвивається в Україні через аналіз індексу цифрової трансформації у регіональному розрізі, що виявило деяку загальмованість процесів в тих регіонах, які зазнали найбільшого ворожого впливу через бойові дії та руйнування. Також у статті представлений регіональний розподіл кількості зруйнованих або пошкоджених об'єктів житлового фонду. Виявлено, що найбільших руйнувань зазнали Донецька, Луганська, Київська, Харківська, Херсонська, Миколаївська, Запорізька та Чернігівська. Фінансування відбудови здійснюватиметься з різних джерел, в тому числі, за допомогою міжнародних партнерів. Виявлено, що всі процеси потребують максимальної прозорості в освоєнні коштів і цільовому їх спрямуванні. Представлена в статті концепція транспарентності будівельних підприємств в умовах розвитку цифрової економіки міста відображає три зони відкритості інформації: зону транспарентності (складається з двох державних порталів цифрових систем відновлення та будівництва, інформації самого підприємства, відкритість якої сприяє виникненню ефекту транспарентності, тобто залежності, за якої через транспарентність формується імідж підприємства, а як наслідок – довіра стейкхолдерів до діяльності суб'єкта господарювання), сірої зони (комерційний шпіднаж, засоби недобросовісної конкуренції, технічні порушення в роботі системи) та зони закритої інформації (комерційна таємниця, конкурентні переваги, обмеження законодавством розповсюдження інформації, особисті дані). Вплив цих зон одна на одну та на діяльність підприємства описаний в статті.

Ключові слова: транспарентність, будівельне підприємство, місто, цифрова економіка, розвиток.

Khalina Veronika

khalina.veronika@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6753-6414

ResearcherID: AАН-3265-2020

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Deputy Head

at the Education and Research Institute for Training of High Qualification Specialists,

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv

Abelentsev Eugene

Yevhen.Abielientsev@kname.edu.ua, ORCID ID: 0009-0009-4369-4501

Postgraduate,

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv

CONTEXT OF URBAN DIGITAL ECONOMY DEVELOPMENT TRANSPARENCY OF CONSTRUCTION COMPANIES IN THE

Abstract. *The development of the digital economy in Ukraine is gaining momentum and leads to the facilitation of many processes in society and economic activity. At the same time, thanks to digitalization, the activities of economic entities, state authorities, state enterprises and organizations become transparent and accountable to the public, the international community and partners who today provide assistance to our country in connection with the destruction caused by the aggressor with his hostile invasion of the territory of our country in February 2022. In this study, it was determined exactly how digitalization is developing in Ukraine through the analysis of the digital transformation index in a regional section, which revealed some inhibition of the processes in those regions that suffered the greatest hostile influence due to hostilities and destruction. The article also presents the regional distribution of the number of destroyed or damaged housing objects. It was revealed that Donetsk, Luhansk, Kyiv, Kharkiv, Kherson, Mykolaiv, Zaporizhzhya and Chernihiv suffered the greatest destruction. Financing of the reconstruction will be carried out from various sources, including with the help of international partners. It was found that all processes require maximum transparency in the development of funds and their targeted direction. The concept of transparency of construction enterprises in the conditions of the development of the digital economy of the city presented in the article reflects three zones of openness of information: the transparency zone (consists of two state portals of digital systems of restoration and construction, information of the enterprise itself, the openness of which contributes to the emergence of the effect of transparency, i.e. dependence, in which through transparency forms the image of the enterprise, and as a result, the trust of stakeholders in the activities of the business entity), the gray zone (commercial espionage, means of unfair competition, technical violations in the system) and the zone of closed information (commercial secrecy, competitive advantages, restrictions on the dissemination of information by law), personal data). The impact of these zones on each other and on the company's activities is described in the article.*

Key words: transparency, construction enterprise, city, digital economy, development.

JEL Classification: R11, M21

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-28>

Постановка проблеми. Бізнес-середовище в Україні зазнало важких змін. Умови, які склалися для функціонування підприємств, потребують нових підходів до побудови бізнес-моделей. Це має взаємодіяти прозоро та відкрито. Саме тому підприємству необхідно будувати майбутню бізнес-модель на засадах прозорості, яка допоможе формуванню довіри з боку споживачів, партнерів та інших стейкхолдерів в умовах розвитку цифрової економіки міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. показав, що сутність прозорості вивчалася доволі ретельно, але в досить вузькому трактуванні, а саме прозорість банків, корпоративної звітності, державного управління, бюджетної сфери або інноваційної

діяльності. Відповідна категорія неодноразово ставала предметом досліджень та наукових робіт вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких слід назвати таких, як, зокрема, Д. Гунін, О. Кошова, О. Кудіна, П. Манченко, Л. Наливайко, М. Пашковська, Г. Пизіна, С. Романюк, Д. Співак, О. Чепік-Трегубенко, В. Ярошенко. Попередні тематичні розвідки авторів даного дослідження з цього напрямку [1–9] розкривали багатогранність прозорості як економічної категорії. Але, слід зазначити, що, не дивлячись на велику кількість високоякісних досліджень, відсутній єдиний підхід до трактування її сутності.

Постановка завдання. Формування концепції прозорості будівельного підприємства в умовах розвитку цифрової економіки міста.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна порівняно недавно почала шлях цифровізації і вже має значні успіхи та провідне місце в світі у цій царині.

Імплементация інструментів цифрової трансформації стосувалася підвищення цифрової стійкості економіки. Зокрема йдеться про інтеграцію України до Єдиного цифрового ринку, цифрову трансформацію соціальної сфери, розширення можливостей територіальних громад тощо [10].

У межах Міжнародного економічного форуму (ВЕФ) у Давосі 17 січня 2024 р. в Ukraine House Davos Міністерство цифрової трансформації України спільно зі Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва (SDC) провело захід, присвячений розвитку цифрової України. На ньому презентовано вітчизняний досвід розвитку цифрової держави, зокрема: стратегію розвитку інновацій WIN-WIN щодо створення вигод для всіх залучених сторін, упровадження проекту “Мрія”, який сприятиме цифровій трансформації окремих сфер, і проєктів з розмитнення авто в “Дії” та посилення прозорості в роботі митниці [11].

В той же час, повномасштабне вторгнення агресора загальмувало деякі процеси в областях, в яких велись або ведуться активні бойові дії. На рис. 1 представлений індекс цифрової трансформації за 2022–2023 рр. Даний показник складається з восьми субіндексів: інституційна спроможність, розвиток ЦНАП, візитівка області, розвиток інтернету, цифрова освіта, впровадження режиму “без паперів”, проникнення базових е-послуг, галузева цифрова трансформація.

Аналіз індексу цифрової трансформації в розрізі регіонів показав, що одинадцять областей у 2023 році знизили значення індексу цифрової трансформації, серед них особливо виділяються Сумська та Херсонська області, суттєве збільшення індексу показали Волинська, Київська, Кіровоградська та Харківська області. Значення індексу для Луганської області вказано станом на 24.02.2022 р. В областях, де ведуться активні бойові дії, значення розраховані для громад, що контролюються українським Урядом.

За результатами дослідження, середній показник індексу становить 0,632 бала з 1 можливого. Найвищі показники спостеріга-

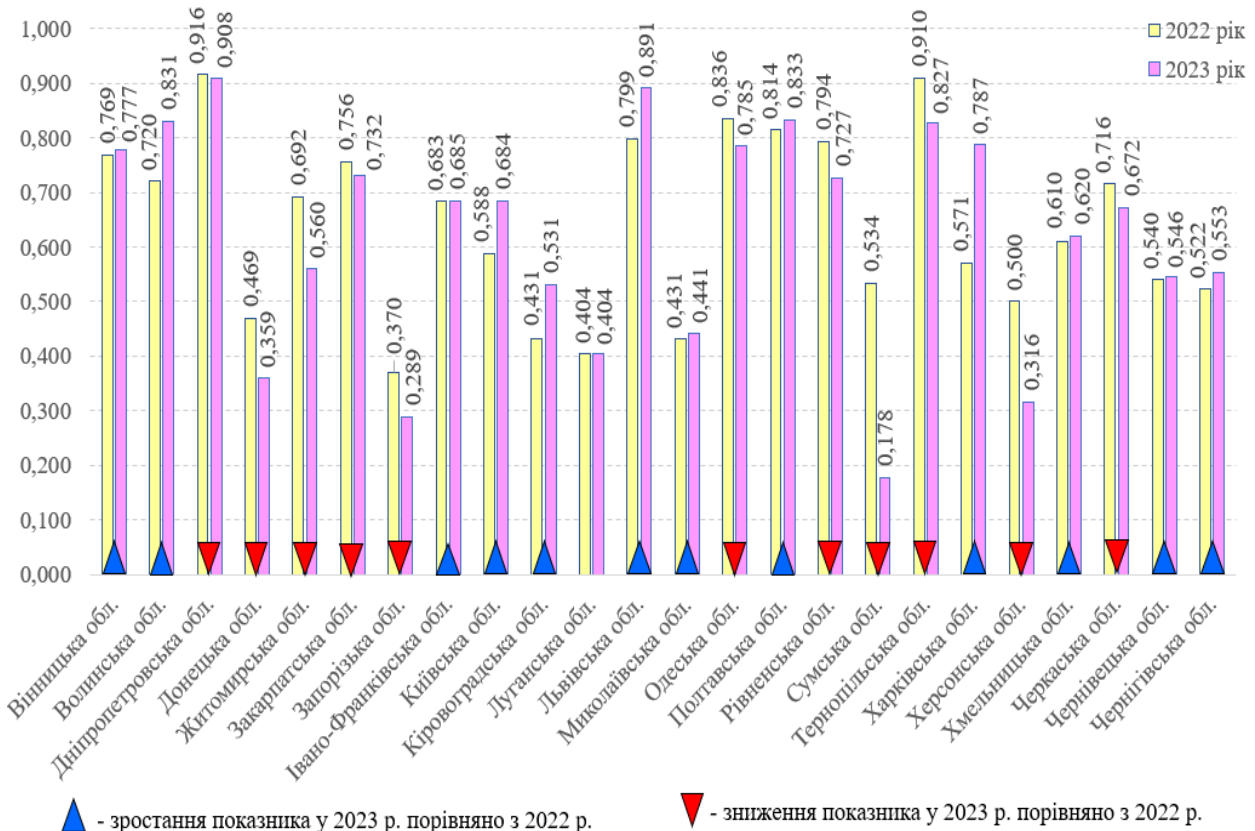

Рис. 1. Індекс цифрової трансформації регіонів України у 2022–2023 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [12; 13]

ються в таких субіндексах, як режим без паперів (0.697), інституційна спроможність (0.678) та проникнення базових е-послуг (0.666). Найнижчого показника досягнуто в субіндексі галузева ЦТ (0.560), що вказує на потребу посилення роботи у сферах кібербезпеки, охорони здоров'я та цивільного захисту [13].

В будь-якому випадку, зрушення у розвитку цифровізації всіх сфер діяльності і суспільного життя призводять до необхідності змін у функціонуванні підприємств, і особливого значення в цьому аспекті набуває будівельна галузь, оскільки на сьогодні вона стає провідною у економіці країни та окремих міст, в першу чергу тих, які зазнали значний руйнувань інфраструктури та житлового фонду.

За дослідженням Київської школи економіки [14] загальна площа пошкоджених або зруйнованих об'єктів обстрілами становить 88,9 млн кв м., що складає 8,6% від загальної площі житлового фонду України. За попередніми оцінками, часткового пошкодження (ступінь руйнування менше рівне 10%) зазнали 16,9 тис. житлових будівель (їх загальна площа – 15,6 млн кв. м); середніх пошкоджень (ступінь руйнування – більше 10% менше рівне 40%) зазнали 84,5 тис. житлових будівель (їх загальна площа – 48,12 млн кв. м; повністю зруйновано (ступінь руйнування – понад 40 %) зазнали 65,8 тис. житло-

вих будівель (їх загальна площа – 25,24 млн кв. м). За результатами детальних пооб'єктних технічних оглядів будинків це співвідношення може змінюватись.

За загальною оцінкою [15] збитки інфраструктури за галузями у грошовому вимірі, станом на 1 вересня 2023 року слали: житлові будівлі – \$55,9 млрд; інфраструктура – \$36,6 млрд; активи підприємств, промисловість – \$11,4 млрд; освіта – \$10,1 млрд; енергетика – \$8,8 млрд; АПК та земельні ресурси – \$8,7 млрд тощо.

В регіональному розрізі (рис. 2) найбільших руйнувань зазнали Донецька, Луганська, Київська, Харківська, Херсонська, Миколаївська, Запорізька та Чернігівська.

Фінансування відбудови здійснюватиметься з різних джерел, в тому числі, за допомогою міжнародних партнерів. Ці процеси потребують максимальної прозорості в освоєнні коштів і цільовому їх спрямуванні. На сьогоднішній день зроблені значні кроки із досягнення транспарентності у будівельній сфері.

Так, DREAM – це державна цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням, яка створює цифровий шлях для всіх проєктів відбудови, відновлення та розвитку і забезпечує їх прозору та ефективну реалізацію на національному, регіональному та місцевому рівнях.

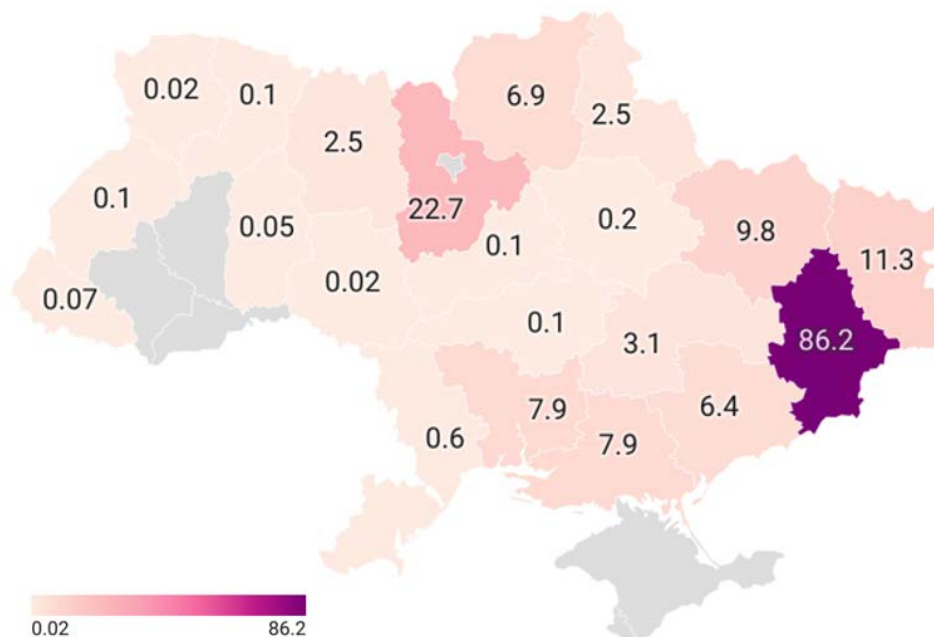

Рис. 2. Регіональний розподіл кількості зруйнованих або пошкоджених об'єктів житлового фонду, тис. од.

Джерело: побудовано авторами за допомогою <https://datawrapper.dwcdn.net/NV4As/1/> на основі [14]

DREAM – “єдине вікно” для роботи з проєктами відновлення. Екосистема складається із таких ключових компонентів: центральна база даних системи – програмно-технічний комплекс, який складається з систем збереження даних та програмного забезпечення, призначених для безпечного зберігання інформації та швидкої, надійної і безперервної передачі даних; електронний кабінет користувача системи – компонент системи, який призначений для доступу користувачів до системи з метою внесення та отримання інформації з неї; портал системи – компонент системи, який забезпечує оприлюднення інформації стосовно реалізації проєктів, що спрямовані на відновлення та/або відбудову.

DREAM збирає, упорядковує та публікує відкриті дані на всіх етапах проєктів відновлення в режимі реального часу, впроваджуючи найвищі стандарти прозорості та підзвітності. Будь-хто в будь-якому місці може контролювати результативність реалізації проєкту та використовувати цю інформацію для зменшення ризиків, створення точної звітності та покращення загальної ефективності проєкту [16].

Портал Єдиної система в сфері будівництва є публічною частиною Єдина державна електронна система у сфері будівництва (скорочено – ЄДЕСБ) та має на меті забезпечення безкоштовного безперешкодного доступу до інформації, що створюється в системі для всіх типів користувачів. На даному етапі Портал забезпечує зручний пошук інформації з можливістю проєктування даних на карту, а також базові аналітичні інструменти. Також на порталі доступні корисні онлайн сервіси, які стануть в нагоді як професіоналам в цій сфері так і новачкам. Функціональність Порталу буде розширюватися по мірі розвитку Єдиної системи в сфері будівництва [17].

При цьому ЄДЕСБ покликана впорядкувати процес будівництва в Україні і через максимальну публічність інформації зробити його прозорим та вільним від корупції. ЄДЕСБ має реалізувати весь життєвий цикл будівництва об'єкту починаючи з отримання містобудівних умов та обмежень, закінчуючи його введенням в експлуатацію. Передбачається, що більшість інформації та документації необхідної для ведення будівництва буде створюватися в Системі відповідними суб'єктами, що дозволить централізувати та стандартизувати дані з багатьох розрізнених джерел інформації [17].

На рис. 3 представлено концепцію транспарентності будівельних підприємств в умовах розвитку цифрової економіки міста, яка включає дві описані вище системи, як глобальні для розвитку цифрової економіки міста.

Надважливим елементом цієї концепції є будівельне підприємство і підходи до транспарентності його даних. Відкритість інформації для будівництва є критично важливою, так як від її ступеня залежить довіра стейкхолдерів до діяльності підприємства. Концептуально відкритість поділяється на три зони – зона транспарентності, сіра зона та зона закритої інформації. В зоні транспарентності знаходяться платформи, створені державою для здійснення прозорого відновлення та будівництва, а також відкрита інформація самого підприємства. В результаті формування певного пулу такої інформації відбувається ефект транспарентності, який можна зобразити у вигляді залежності: $T \rightarrow I \rightarrow D$, де T – транспарентність інформації, I – імідж підприємства; D – довіра стейкхолдерів. У сірій зоні відбуваються процеси, які можуть нашкодити підприємству через комерційний шпіонаж, засоби недобросовісної конкуренції та певні збої в роботі інформаційних систем, тобто інформація може потрапити не в ті руки, або статися її спотворення чи взагалі втрата даних. При цьому для кожного підприємства є зона, межі якої можуть бути різними, закритої інформації (комерційна таємниця, конкурентні переваги, законодавчі обмеження на розповсюдження інформації, особисті дані). Саме ця частина, як правило, знаходиться у небезпеці і під загрозою засобів недобросовісної конкуренції. Тому важливо зберігати баланс у транспарентності і безпекові заходи для збереження інформації, яку не варто розголошувати.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Результати дослідження дозволили зробити кілька важливих висновків:

1. Повномасштабне вторгнення агресора загальмувало розвиток цифровізації в областях, в яких велись або ведуться активні бойові дії. Аналіз індексу цифрової трансформації в розрізі регіонів показав, що одинадцять областей у 2023 році знизили значення індексу цифрової трансформації, при цьому дванадцять областей змогли його збільшити.

2. Будівельні підприємства мають особливе значення в аспекті цифровізації, яка сприяє

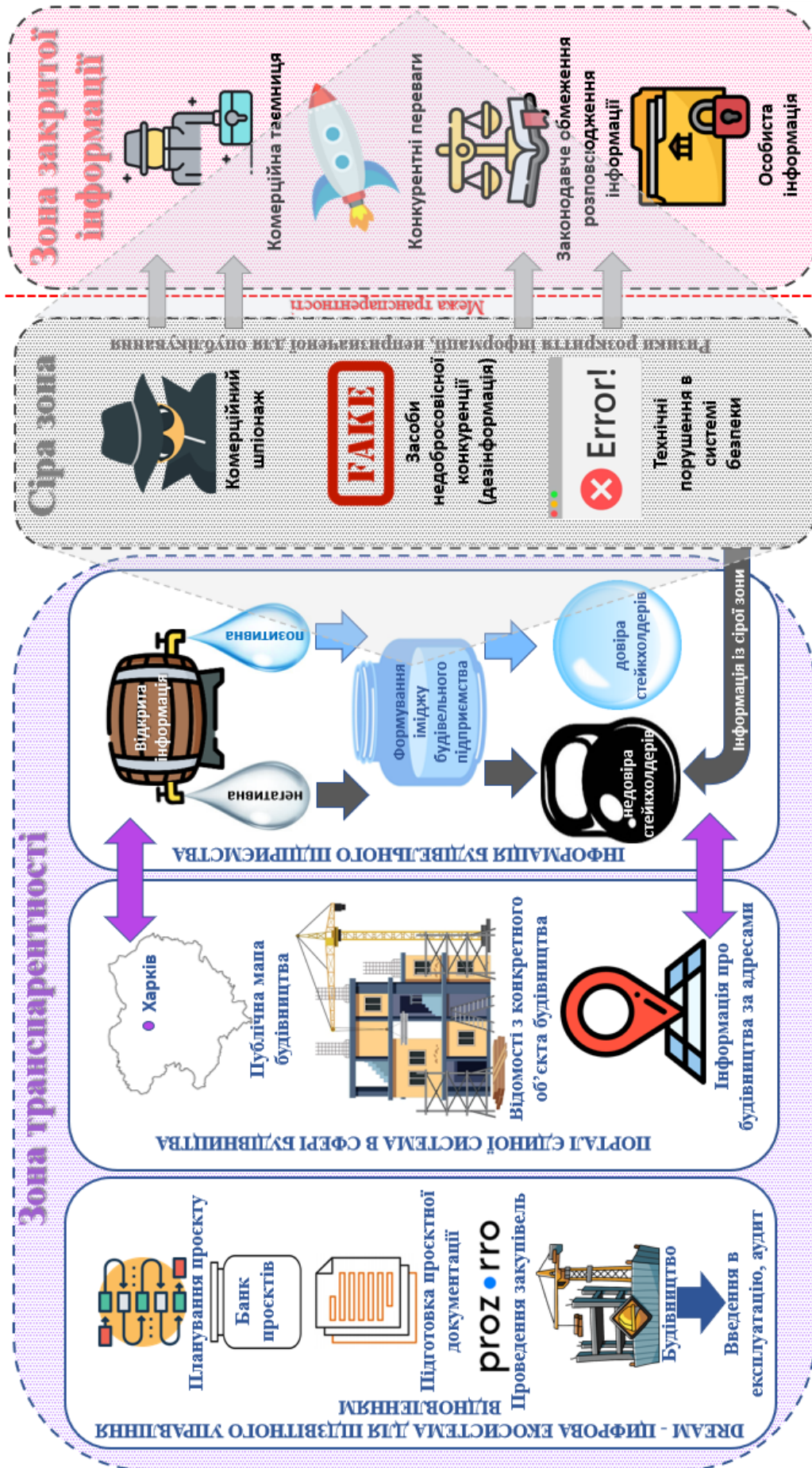

Рис. 3. Концепція транспарентності будівельних підприємств в умовах розвитку цифрової економіки міста

Джерело: побудовано авторами на основі [1-3; 16; 17]

транспарентності діяльності, оскільки сьогодні вони є провідними у економіці країни та окремих міст, в першу чергу тих, які зазнали значний руйнувань інфраструктури та житлового фонду.

3. В регіональному розрізі найбільших руйнувань зазнали Донецька, Луганська, Київська, Харківська, Херсонська, Миколаївська, Запорізька та Чернігівська.

4. Фінансування відбудови здійснюватиметься з різних джерел, в тому числі, за допомогою міжнародних партнерів. Ці процеси потребують максимальної прозорості в освоєнні коштів і цільовому їх спрямуванні.

5. Представлена концепція транспарентності будівельних підприємств в умовах розвитку цифрової економіки міста, яка включає дві державні цифрові системи, інформацію будівельних підприємств. Концептуально відкритість поділяється на три зони – зона транспарентності, сіра зона та зона закритої інформації.

6. Подальші дослідження авторів будуть спрямовані на виявлення рівня лояльності споживачів будівельної продукції в залежності від рівня транспарентності інформації будівельних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Халіна В.Ю., Сироватський О.А. Транспарентність діяльності будівельного підприємства як детермінант довіри стейкхолдерів. *Економічний простір : Збірник наукових праць*. 2020. № 155. С. 74–80.

2. Халіна, В., Сироватський, О., Круглов, І. Концепція транспарентного управління діяльністю будівельних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/75>

3. Халіна В.Ю., Абіелієв С.В. Транспарентність діяльності підприємства як елемент нової бізнес-моделі. *Науковий журнал "Інтернаука"*. 2023. № 16. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2023/16/9256>

4. Smachylo V., Khalina V., Kolmakova O., Ustilovska A. Adaptation of Enterprises to Continuous Socio-Economic Changes in a Region. SHS Web of Conferences. Vol. 67. NTI-UkrSURT, 2019. URL: <https://cutt.ly/XkcYEVD>

5. Халіна В.Ю., Васильєва Т.С. Клієнтоорієнтованість як нова парадигма ведення бізнесу. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 75–78.

6. Халіна В.Ю., Буцький В.О., Крицька К.С. Публічні екозакупівлі: організаційно-економічні засади впровадження та здійснення. *Економічний простір : Збірник наукових праць*. 2020. № 154. С. 56–60.

7. Khalina V., Butskiy V., Ustilovska A. Eprocurement in road construction as a tool for sustainable development. Сучасні проблеми розвитку права та економіки в інноваційному суспільстві. 20 березня 2020 р. Болгарія : ACCESS PRESS, 2020. С. 82–89.

8. Халіна В.Ю., Васильєва Т.С. Теоретичні аспекти формування клієнтоорієнтованої стратегії розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2019/49.pdf

9. Халіна В.Ю. Концептуальний базис адаптивного розвитку екосистем. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій*. 2019. Вип. 46. С. 118–124.

10. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. 2023. URL: <http://surl.li/qhqe>

11. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни. URL: <https://niss.gov.ua/en/node/5190>

12. Індекс цифрової трансформації регіонів України. Підсумки 2022 р. URL: https://drive.google.com/file/d/1a-tOr16Ahzl_BSk1M7bif4y3CRlfnFRC/view

13. Індекс цифрової трансформації регіонів України. Підсумки 2023 р. URL: <http://surl.li/pdzo>

14. Посібник з відновлення. URL: <http://surl.li/qicvw>

15. Загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, сягає \$151,2 млрд – оцінка станом на 1 вересня 2023 року. URL: <http://surl.li/lvakk>

16. Цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням. URL: <https://dream.gov.ua/ua>

17. Портал державної електронної системи у сфері будівництва. URL: <https://e-construction.gov.ua/>

REFERENCES

1. Khalina, V., Syrovatskyi, O. (2020), Transparency of construction enterprise activity as a determinant of stakeholder trust [Transparency of construction enterprise activity as a determinant of stakeholder trust], *Ekonomichnyi prostir: Zbirnyk naukovykh prats*, no. 155, pp. 74–80.

2. Khalina, V., Syrovatskyi, O., Kruhlov, I. (2020), "Konseptsiia transparentnoho upravlinnia diialnistiu budivelnnykh pidpriemstv" [The concept of transparent management of the activities of construction enterprises], *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 22, available at: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/75>

3. Khalina, V., Abielientsev, Ye. (2023), "Transparentnist diialnosti pidpriemstva yak element novoi biznes-modeli" [Transparency of enterprise activity as an element of a new business model], *Naukovyi zhurnal "Internauka"*,

no. 16, available at: <https://www.inter-nauka.com/issues/2023/16/9256>

4. Smachylo, V., Khalina, V., Kolmakova, O., Ustilovska, A. (2019), “Adaptation of Enterprises to Continuous Socio-Economic Changes in a Region”, *SHS Web of Conferences*, vol. 67, NTI-UkrSURT, available at: <https://cutt.ly/XkcYEVD>

5. Khalina, V., Vasileva, T. (2018), Kliientoorientovanist yak nova paradyhma vedennia biznesu [Customer orientation as a new paradigm of doing business], *Economy and state*, no. 9, pp. 75–78.

6. Khalina, V., Butskiy, V., Krytska, K. (2020), “Publichni ekozakupivli: orhanizatsiino-ekonomichni zasady vprovadzhennia ta zdiisnennia” [Public eco-procurement: organizational and economic principles of implementation and implementation], *Ekonomichniy prostir: Zbirnyk naukovykh prats*, no. 154, pp. 56–60.

7. Khalina, V., Butskiy, V., Ustilovska, A. (March 20, 2020), Ecoprocurement in road construction as a tool for sustainable development, *Suchasni problemy rozvytku prava ta ekonomiky v innovatsiinomu suspilstvi*, ACCESS PRESS, Bolhariia, pp. 82–89.

8. Khalina, V., Vasylieva, T. (2019), “Teoretichni aspekty formuvannia kliientoorientovanoi stratehii rozvytku pidpriemstva” [Theoretical aspects of forming a client-oriented strategy for enterprise development], *Efektivna ekonomika*, no. 9, available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2019/49.pdf

9. Khalina, V. (2019), Kontseptualnyi bazys adaptivnoho rozvytku ekosystem [Conceptual basis of adaptive development of ecosystems], *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho universytetu infrastruktury ta tekhnolohii*, vol. 46, pp. 118–124.

10. Tsyfrova transformatsiia ekonomiky Ukrainy v umovakh viiny, available at: <http://surl.li/ghqge>

11. Tsyfrova transformatsiia ekonomiky Ukrainy v umovakh viiny, available at: <https://niss.gov.ua/en/node/5190>

12. Indeks tsyfrovoy transformatsii rehioniv Ukrainy. Pidsumky 2022 r., available at: https://drive.google.com/file/d/1a-tOr16Ahzl_BSk1M7bif4y3CRlfmFRC/view

13. Indeks tsyfrovoy transformatsii rehioniv Ukrainy. Pidsumky 2023 r., available at: <http://surl.li/pdzoy>

14. Posibnyk z vidnovlennia, available at: <http://surl.li/qicvw>

15. Zahalna suma priamykh zbytkiv, zavdana infrastrukturi Ukrainy cherez viinu, siahaie \$151,2 mlrd – otsinka stanom na 1 veresnia 2023 roku, available at: <http://surl.li/lvakk>

16. Tsyfrova ekosystema dlia pidzvitnoho upravlinnia vidnovlenniam, available at: <https://dream.gov.ua/ua>

17. Portal derzhavnoi elektronnoi systemy u sferi budivnytstva, available at: <https://e-construction.gov.ua/>

*Стаття надійшла до редакції
27 листопада 2023 р.*